

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

EDUKACYJNA
WARTOŚĆ
DODANA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Raport techniczny z V etapu badania podłużnego w szkołach podstawowych

Autor:

Anna Hawrot

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8

01-180 Warszawa

tel. (22) 241 71 00; www.ibe.edu.pl

© Copyright by: *Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, wrzesień 2015*

Publikacja opracowana w ramach projektu systemowego: *Rozwój metody edukacyjnej wartości dodanej na potrzeby wzmocnienia ewaluacyjnej funkcji egzaminów zewnętrznych*, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych.

Egzemplarz bezpłatny

Spis Treści

Spis Treści	3
1. Wprowadzenie	4
2. Zakres i termin badania.....	4
3. Respondenci.....	4
4. Przebieg IV etapu badania	5
5. Kontrola realizacji badania i przekazanych materiałów badawczych	7
6. Stopy realizacji	8
7. Podsumowanie	9

1. Wprowadzenie

Niniejszy raport opisuje przebieg V etapu badania podłużnego w szkołach podstawowych realizowanego w ramach projektu badawczego „Rozwój metody edukacyjnej wartości dodanej na potrzeby wzmocnienia ewaluacyjnej funkcji egzaminów zewnętrznych”. Badanie rozpoczęło się w 2009 w toku projektu systemowego „Badania dotyczące rozwoju metodologii szacowania wskaźników edukacyjnej wartości dodanej (EWD)”. Obejmuje 180 szkół podstawowych z całej Polski¹. Dotychczas uczestniczyli w nim uczniowie, ich rodzice oraz nauczyciele wybranych przedmiotów i dyrektorzy szkół.

Koncepcja badania, wszystkie procedury i narzędzia badawcze zostały przygotowane przez Pracownię EWD (Instytut Badań Edukacyjnych w Warszawie). Realizację badania w terenie powierzono firmie badawczej ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., wyłonionej w przetargu publicznym zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

2. Zakres i termin badania

Piąty etap badania rozpoczął się 9. marca 2015, wraz z pierwszym kontaktem ze szkołami w ramach V etapu badania, a zakończył 26. czerwca 2015 z chwilą przekazania przez niego wolnych od wad materiałów badawczych. W jego toku zebrano dane na temat indywidualnych, rodzinnych i szkolnych wyznaczników oraz korelatów osiągnięć szkolnych.

W chwili badania uczniowie uczęszczali do klas szóstych szkoły podstawowej (drugi semestr, wiosna 2015 roku). Badaniem objęto także nauczycieli wybranych przedmiotów (języka polskiego, matematyki, przyrody, historii i społeczeństwa, języka obcego nowożytnego) nauczających wybrane do badania oddziały. W toku V etapu zebrano dane o poziomie inteligencji uczniów, ich osiągnięciach szkolnych z matematyki, czytania i świadomości językowej, ocenach szkolnych, absencjach, integracji ze szkołą i rówieśnikami, poczuciu samotności, pozaszkolnej pomocy w nauce i zajęciach pozalekcyjnych, z których korzystają. Wśród nauczycieli mierzono poziom wypalenia zawodowego. Ponadto ze szkół pozyskiwano dane zastane dotyczące placówki.

3. Respondenci¹

W etapie V badaniem objęto uczniów, którzy spełnili kilka warunków: (1) rodzice wyrazili zgodę na ich uczestnictwo w badaniu przed jego pierwszym etapem lub w etapie IV; (2) w toku poprzednich etapów nie zostali oni wykluczeni z próby (np. z powodu niepełnosprawności uniemożliwiającej uczestnictwo w badaniu, długotrwałej hospitalizacji, indywidualnego toku nauczania, zmiany szkoły, niewybrania ich oddziału do dalszego badania); (3) szkoła, do której uczęszczali, nie została zlikwidowana. Pełną listę uczniów stanowiących próbę tego etapu badania ustalano podczas weryfikacji list uczniów sporządzonych we wcześniejszym etapie. Ponadto przebadano nauczycieli wybranych przedmiotów nauczających wskazane do badania oddziały: języka polskiego, matematyki, historii i społeczeństwa,

¹ Szczegółowe informacje na temat schematu doboru próby oraz przebiegu etapów I-IV znajdują się w raportach technicznych dostępnych na stronie <http://ewd.edu.pl/metodologia-i-organizacja-badania/> oraz w książce prezentującej wyniki badania, dostępnej na stronie http://ewd.edu.pl/wp-content/uploads/2014/03/Kontekstowy_model.pdf.

przyrody, języka obcego nowożytnego. Pełną listę respondentów także ustalano podczas weryfikacji list w szkole. Podkreślić należy, że wśród nauczycieli objętych badaniem znajdowały się zarówno osoby przebadane we wcześniejszych etapach, jak i nauczyciele nowi (którzy np. powrócili z urlopu dla poratowania zdrowia lub zostali niedawno zatrudnieni). Informacje o liczbie respondentów w V etapie badania znajdują się w Tabeli 1.

Respondenci uczęszczali do 179 szkół oraz 322 oddziałów. Zmniejszenie próby szkół ze 180 do 179 wynikało z likwidacji jednej z placówek (do zlikwidowanej szkoły uczęszczało 8 uczniów objętych badaniem).

Tabela 1. Liczebność próby V etapu badania

respondenci	liczba
uczniowie - grupa A	4619
uczniowie - grupa B	1458
nauczyciele	1250

Podane liczebności dotyczą respondentów, którzy pozostali w próbie badawczej (nie zostali z niej wykluczeni).
 Grupa A – uczniowie uczestniczący w badaniu od I etapu.
 Grupa B – uczniowie dołączeni do badania w etapie III, cz. 2 lub etapie IV.

4. Przebieg V etapu badania

Czwarty etap badania rozpoczął się 9 marca 2015 roku w chwili zainicjowania przez Wykonawcę kontaktu z badanymi szkołami. Zakończenie zaplanowano na 5 czerwca 2015, jednak ze względu opóźnienia Wykonawcy w przekazaniu materiałów wolnych od wad, zakończył się on 26 czerwca 2015.

W fazie pierwszej, trwającej do 31 marca 2014, Wykonawca kontaktował się ze szkołami w celu przypomnienia celu badania, wyjaśnienia jego przebiegu oraz ustalenia harmonogramu. Weryfikował także listy uczniów i nauczycieli.

Druga faza polegała na realizacji badania w szkołach. W przypadku uczniów trwała od 13 kwietnia do 8 maja 2015. W przypadku rodziców i nauczycieli rozpoczęła się już w czasie trwania fazy pierwszej, natomiast zakończyła się 8 maja 2015. Badanie wśród uczniów trwało trzy dni powszednie; dwa pierwsze dni badania następowały po sobie, natomiast trzeci dzień badania odbywał się w nie później niż w tygodniu następującym po tygodniu, w którym zrealizowano dwa początkowe dni. Miało ono charakter audytoryjny; pierwszego i drugiego dnia badano całe oddziały, natomiast trzeciego dnia uczniowie wypełniali testy w grupach nie większych niż piętnastoosobowe. Jeżeli oddział liczył więcej niż 15 uczniów, badanie odbywało się w dwóch turach (w każdej turze badano połowę oddziału).

Pierwszego dnia uczniowie, podczas dwóch czterdziestopięciominutowych sesji przedzielonych przerwą, wypełniali kwestionariusz typu „papier-ołówek” oraz test kompetencji językowych, natomiast

drugiego dnia - test matematyczny oraz test czytania. Trzeci dzień badania przeznaczono na badanie inteligencji. W czasie badania w klasie przebywały wyłącznie objęte badaniem dzieci, ankieter, nauczyciel i niekiedy przedstawiciel Instytutu Badań Edukacyjnych (Zespołu Badawczego) przeprowadzający kontrolę zgodności przebiegu badania z procedurami. Uczniom z oddziałów wybranych do badania, którzy zostali z niego wykluczeni (z powodu wycofania zgody rodzica, niewyrażenia zgody przez rodzica itp.), zapewniono opiekę na terenie szkoły. Wykonawca organizował też sesje uzupełniające dla uczniów, którzy nie zostali przebadani w standardowym terminie.

Rodzice nie uczestniczyli w badaniu, jednak pozyskiwano od nich upoważnienia do przekazania przez szkołę Instytutowi Badań Edukacyjnych numeru PESEL dziecka w celu przyłączenia do zebranych w badaniu danych informacji o wynikach sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego. Zgody pozyskiwano od rodziców uczniów, którzy dołączyli do badania w etapie IV oraz od rodziców uczniów uczestniczących w nim od początku, od których odpowiedniej zgody nie udało się pozyskać w etapie IV. Do formularza zgody dołączano list wyjaśniający cele zbierania i wykorzystywania numerów PESEL. Wszystkie materiały znajdowały się w niezaklejonej kopercie, w której rodzic mógł zwrócić zgodę do szkoły.

Kwestionariusze papierowe nauczycielom przekazywał ankieter. Do kwestionariusza dołączono list zachęcający do uczestnictwa w badaniu oraz informację o możliwości wypełnienia wersji internetowej ankiety (wraz z instrukcją). Treść listu dla nauczycieli, którzy wcześniej uczestniczyli w badaniu, różniła się od treści listu dla nauczycieli objętych nim po raz pierwszy. Podyktowane było to różnymi potrzebami tych respondentów. Materiały przekazywano w niezaklejonej kopercie. Wypełnianą wersję kwestionariusza wybierał respondent. Ankieter mógł udostępnić nauczycielowi komputer z dostępem do Internetu w celu wypełnienia kwestionariusza internetowego oraz mógł pomóc mu w zalogowaniu się. Niedopuszczalne było jednak ingerowanie w proces wypełniania ankiety przez respondenta. W celu zapewnienia poufności danych ankietę odbierał ankieter papierowe od nauczycieli osobiście. Nie dopuszczono ich odbioru za pośrednictwem osób trzecich (np. dyrektora, sekretariatu szkoły lub innych pracowników placówki).

Kwestionariusze wypełniane przez respondentów zostały oznaczone odpowiednimi numerami identyfikacyjnymi, by umożliwić połączenie danych z zebranych na różnych etapach. Całość badania została zrealizowana przez ankietów posiadających doświadczenie przeprowadzaniu badań z udziałem dzieci; zostali oni przeszkoleni w zakresie procedur badawczych. Badanie inteligencji przeprowadzili ankietery spełniający powyższe kryteria i posiadający wykształcenie wyższe psychologiczne.

Realizację badania w każdej szkole wspierał szkolny koordynator badania, rekrutowany przez Wykonawcę spośród pracowników placówki. Ponadto realizację całego badania wspierała platforma internetowa służąca śledzeniu jego postępów oraz zapewniająca spójność danych w różnych elementach dokumentacji badawczej. Za pośrednictwem platformy zbierano również dane zastane; w większości placówek wprowadzał je szkolny koordynator badania.

Przebieg badania w szkołach podlegał kontroli Zamawiającego. Celem kontroli było sprawdzenie, czy realizowane jest ono zgodnie z przekazanymi procedurami. Miała ona miejsce pierwszego lub trzeciego dnia badania uczniów. Kontroler kontaktował się wcześniej ze szkołą, uprzedzał o swoim przybyciu prosił, by nie informować o tym ankietera. Podczas wizyty w szkole przeprowadzał rozmowę z (1) dyrekcją placówki na temat przebiegu badania i zachowania ankietera, (2) z ankierem (na temat przebiegu badania i pojawiających się trudności), (3) obserwował przebieg badania w klasie zwracając szczególną uwagę na kluczowe elementy procedury (np. dystrybucję oznaczonych numerami identyfikacyjnymi kwestionariuszy) oraz (4) kontrolował dokumentację sporządzoną przez ankietera. Po

zakończeniu wizyty w szkole wypełniał raport i przekazywał go Zespołowi Badawczemu. Kontrolę przeprowadziła firma RAP-LAB Leszek Humenny.

Kontrole wykazały pewne uchybienia w realizacji badania, choć w większości przypadków nie rzutowały one na jakość zebranych danych. Ze względu na poważne złamanie procedur badawczych podjęto decyzję o odsunięciu jednego ankietera od realizacji badania. Informacje o pojawiających się drobnych nieprawidłowościach były na bieżąco przekazywane Wykonawcy, by mógł uczulić ankieterów na elementy procedur, których dotyczyły.

W trzeciej fazie badania wprowadzano odpowiedzi udzielone przez respondentów do elektronicznej bazy danych. Część ta rozpoczęła się podczas trwania okienka badawczego, a zakończyła 3 czerwca 2015 przekazaniem przez Wykonawcę dokumentacji badania, wszelkich materiałów oraz elektronicznej bazy danych. Okazały się one wadliwe, w związku czym podlegały poprawie. Materiały wolne od wad Wykonawca przekazał 26 czerwca 2015.

5. Kontrola realizacji badania i przekazanych materiałów badawczych

Celem zapewnienia jak najwyższej jakości pozyskanych danych, jak również uzyskania informacji o przestrzeganiu przez Wykonawcę procedur badawczych, przeprowadzono szereg kontroli:

- kontrola realizacji badania w terenie,
- kontrola dokumentacji badawczej,
- kontrola zbiorów danych,
- kontrola poprawności kodowania testów i kwestionariuszy.

Informacje na temat kontroli realizacji badania w terenie zostały przedstawione w punkcie 4 niniejszego raportu, wobec czego nie będą powtarzane. Kontrola materiałów badawczych przekazanych przez Wykonawcę, tj. dokumentacji badawczej (w tym zbiorów danych) i poprawności kodowania, stanowiła element procedury odbioru IV etapu badania. Warunkiem przyjęcia badania było przekazanie przez Wykonawcę materiałów wolnych od wad.

Kontrola materiałów badawczych rozpoczęła się niezwłocznie po ich przekazaniu przez Wykonawcę. Podjęła się jej wyłoniona w toku zapytania ofertowego firma EU-Consult Sp. z o.o. Wykonawca kontroli pracował według wytycznych przekazanych przez Zespół Badawczy. Kontrolowano poprawność dokumentacji badawczej, a po jej przyjęciu, poprawność kodowania kwestionariuszy, testów osiągnięć i testów inteligencji. Część czynności kontrolnych w ramach kontroli dokumentacji wykonano dla wszystkich szkół, część dla 25% placówek (45). Kontrolą kodowania objęto po 5-10% kwestionariuszy i testów każdego rodzaju. Pełny wykaz czynności kontrolnych znajduje się w treści zapytania ofertowego (Załącznik 1). Dodatkowo Zespół Badawczy przeprowadził weryfikację spójności danych znajdujących się w zbiorach danych i dokumentacji badawczej.

Kontrola dokumentacji badawczej wykazała uchybienia (np. niezgodności informacji w różnych elementach dokumentacji badawczej, nieprawidłowości w nadaniu identyfikatorów). W związku z tym materiały badawcze zostały zwrócone Wykonawcy badania w terenie do poprawy. Ponowna kontrola nie wykazała znaczących uchybień. Odsetek błędów kodowania kwestionariuszy i testów nie przekroczył dopuszczalnych progów. Materiały wolne od wad Wykonawca przekazał 26 czerwca 2015.

6. Stopy realizacji

W celu osiągnięcia jak najwyższych stóp realizacji obu części badania określono minimalne odsetki przebadanych szkół i respondentów wymagane od Wykonawcy, by badanie zostało uznane za zrealizowane należycie. Ponadto wysokość wynagrodzenia Wykonawcy uzależniono od osiągniętych stóp realizacji.

W wybranych do badania oddziałach (klasy VI) uczyło się 6316 uczniów objętych badaniem, w tym 4744 uczniów z grupy A (uczestniczących w badaniu od I etapu) oraz 1572 uczniów z grupy B (dołączonych do badania w etapie III, cz. 2 lub IV). Z powodu trwałej niemożności dalszego uczestnictwa w badaniu (np. w wyniku ciężkiej choroby, długotrwałej hospitalizacji, wycofania zgody rodzica, zmiany szkoły) wykluczono z badania 125 uczniów z grupy A oraz 114 uczniów z grupy B tym 4887, pozostawiając w próbie odpowiednio 4619 oraz 1458 osób.

Co najmniej 3 z 5 przewidzianych narzędzi badawczych (kwestionariusz, Testy Matrycy Ravena, test osiągnięć szkolnych z matematyki, czytania i świadomości językowej) wypełniło 96,99% uczniów z grupy A oraz 95,27% uczniów z grupy B. W całej próbie odsetek ten wyniósł 96,58%. Odsetki te są bardzo wysokie i satysfakcjonujące. Szczegółowe dane znajdują się w Tabeli 2. Na przestrzeni lat pojawiły się jednak znaczne ubytki w próbie. Przypomnijmy, że do szkół i oddziałów wylosowanych do badania przed jego I etapem uczęszczało 6648 uczniów, przy czym rodzice 5760 z nich wyrazili zgodę na uczestnictwo dziecka w badaniu. Obecnie w próbie pozostało 4619 spośród tych uczniów, czyli 69,48% pierwotnej liczebności próby oraz 80,19% uczniów, których rodzice wyrazili zgodę na badanie w jego I etapie. Stopa realizacji wyniosła 67,39%, jeżeli za podstawę procentowania przyjmiemy pierwotną liczebność próby. Przy przyjęciu za podstawę procentowania liczby uczniów, których rodzice wyrazili zgodę na badanie w I etapie, stopa realizacji wynosi 77,78%.

Tabela 2. Stopy realizacji badania w grupach respondentów

respondent	w próbie	przebadanych	
	liczba	liczba	%
uczeń – grupa A**	4619	4480*	96,99%
uczeń – grupa B***	1458	1389*	95,27%
nauczyciel	1250	1206	96,40%

* pozyskano 3 z 5 przewidzianych narzędzi badawczych

** uczniowie, którzy uczestniczą w badaniu od I etapu i nie zostali z niego wykluczeni

*** uczniowie, którzy dołączyli do badania w etapie III, cz. 2 lub IV

Badaniem objęto również 1250 nauczycieli nauczających wybrane do badania oddziały następujących przedmiotów: język polski, matematyka, historia i społeczeństwo, przyroda, język obcy nowożytny. Stopa realizacji w tej grupie wyniosła 96,4%.

Przeanalizowano również stopy realizacji badania w szkołach i oddziałach. Badanie zostało przeprowadzone we wszystkich placówkach z próby badawczej z wyjątkiem jednej szkoły. Placówka ta została zlikwidowana. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt utrzymania w próbie wszystkich placówek – żadna z nich bowiem nie wycofała się z uczestnictwa w badaniu. W etapie V minimalne wymagane od wykonawcy stopy realizacji badania osiągnięto we wszystkich oddziałach i szkołach.

7. Podsumowanie

Realizacja V etapu badania podłużnego w szkołach podstawowych, pomimo opóźnienia w odbiorze dzieła, zakończyła się pomyślnie. Zanotowane opóźnienie dotyczyło w głównej mierze przekazania dokumentacji badania wolnej od wad i nie miało też wpływu na jakość zebranych danych. Całość badania została przeprowadzona zgodnie z procedurami oraz osiągnięto wysokie stopy realizacji. Mimo to widoczne są znaczne ubytki w próbie.